

Kütüphanenin Üniversiteye ve Çevresine Etkisi

Effects of Library on the University and its Environment

Onur Yaşar Karakol*

Öz

Bu çalışmada, 55. Kütüphane Haftası nedeniyle İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi Kütüphanesinde düzenlenen söyleşide bahsi geçen kütüphanenin üniversiteye ve çevresine olan etkisi üzerine kısa bir değerlendirme yapılmaktadır.

Anahtar Sözcükler: 55. Kütüphane Haftası; kütüphaneler ve eğitim; akademik kütüphaneler; yeni nesil kütüphaneler; çevre; Türkiye.

Abstract

In this study, a short evaluation is made on the effects of the library on the university and its environment about the interview held at Istanbul Sabahattin Zaim University Library within the scope of 55th Library Week.

Keywords: 55th Library Week; libraries and education; academic libraries; next generation libraries; surroundings; Turkey.

Giriş

Ortaya çıktıkları tarihten günümüze kadar kütüphaneler, buldukları coğrafyada üretilmiş olan kültürel, sanatsal ve bilimsel faaliyet çıktılarının toplandığı yerler olarak kabul edilmiştir. Ayrıca kütüphaneler, elde edilen çıktılarının gelecek kuşaklara aktarıldığı sosyal bir kurum olma özelliğini de sürdürmeye devam ettirmektedir. Medeniyetlerin gelişmesinde ve etkileşiminde kütüphaneler yadsınamayacak kadar önemli bir yere sahiptir. Bir uygarlığın bilinmeyenlerinin tespit edilmesinde ilk başvuru yapılan yerlerden birisi de yine kütüphaneler olmaktadır. Bir başka deyişle, kütüphaneler yalnız kendi içinde buldukları dönemlerin hafızaları olarak değil, kendilerinden sonra inşa edilecek çok daha ileri seviye medeniyetlerin oluşturulmasında da kılavuz olma görevini devam ettireceklerdir. Bu bağlamda, kütüphanelerin çevresine olan etkisi geçmiş medeniyetlerde olduğu gibi, günümüzde ve gelecekte de devam edecektir.

Bu çalışmada, geniş bir konu alanı bulunan kütüphanelerin üniversiteye ve çevresine olan etkisi incelenecek olup, kütüphanelerin vakfiyelerle kurulduğu Osmanlı Dönemi'nden günümüze kadar geçen süreçteki gelişimi yerele inilerek beş ana başlık altında açıklanacaktır.

* Kütüphaneci. İstanbul Ticaret Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı, e-posta: okarakol@ticaret.edu.tr

Librarian. Istanbul Commerce University Library and Documentation Department

Kütüphanenin Ülke Kültür, Sanat ve Bilim Hayatına Etkisi

Osmanlı Devleti'nin en önemli vakıf kurumlarından birisi de kütüphanelerdir. Kütüphaneler, yüzlerce yıl Anadolu'da Türk kültür, sanat, bilim ve eğitim hayatının en önemli aktörleri olarak görev yapmış sosyal kurumlar olup, bu uzun süreçte içinde buldukları dönemlerin hafızaları olmuşlardır. Birçok hükümdar da kütüphanelerin kurulmasında önemli roller oynamış ve katkıda bulunmuştur. Buna bağlı olarak; kütüphanelerin vereceği hizmetlerin neler olacağı, çalışanların kimlerden seçileceği, görev ve sorumluluklarının neler olması gerektiği gibi konular vakfiyelerde titizlikle belirtilmiştir. XV. yüzyıldan itibaren eğitim, öğretim, bilimsel ve sosyal yaşama önemli katkılarda bulunan kütüphanelerin, Osmanlı Devleti'nin XVII. yüzyılda tüm alanlarda zayıflamasıyla birlikte bu katkılarının etkisi yavaş yavaş ortadan kalkmıştır.¹

Kütüphanenin Üniversite Tercih Edilebilirliğine Olan Etkisi

Günümüze döndüğümüzde, kütüphanelerin yeni roller aldığını görmekteyiz. Eğitim ve öğretim modellerinin değişimiyle birlikte kütüphaneler de bu değişimlerden etkilenebilmektedir. Kütüphaneler kitap, dergi ve diğer materyallerin depolandığı alanlardan çıkarak; kaynaklara elektronik olarak ulaşılan, çok daha hareketli, etkileşimli ve yüz yüze iletişimin arttığı, bir anlamda sosyal yaşam alanlarına dönüşmektedirler. Günümüz koşullarında, geleneksel kütüphane hizmetleriyle öğrencilerin, idari ve akademik personelin bilgiye olan erişim ve ihtiyaçları karşılanamayabilmektedir! Çünkü üniversite tercihlerinde öğrenciler, üniversitelerin kendilerine ne tür imkânlar sunabileceklerini artık çok iyi bilmektedirler. Burada karşımıza “marka üniversite” kavramı çıkmaktadır. Özellikle tercih dönemlerinde, vakıf üniversiteleri arasında yaşanan rekabetteki en önemli etkenlerden birini de kütüphaneler oluşturmaktadır. Marka üniversite kavramının farkında olan üniversite yönetimleri, kütüphanelerini tasarlarken çok daha efektif ve sıra dışı bir mimariyle inşa etmekte; çalışan kalitesini, bilgi kaynaklarının çeşitliliğini artırma yoluna gitmektedirler. Bu da tercih edilebilir olma oranlarını ve marka üniversite olma değerlerini artırmaktadır.

Kütüphanenin Doğru Bilgiye Ulaşma ve Diğer Üniversite Birimlerine Olan Etkisi

Sayısallaşma ile birlikte bilgiye erişim kolaylaşsa da akademik ve diğer çevrelerde, kütüphanelere olan ihtiyaç hiç bitmeyecektir. Çünkü bu bilgilerin doğru, güvenilir ve sistematik olarak işlenmesi yalnızca kütüphanelerde olacaktır. Bu aşamada, kütüphaneler de çalışma şekillerini ve kapsamlarını yeniliklere uygun olarak değiştireceklerdir. Ayrıca, her alanda olduğu gibi küreselleşme de değişimin parçalarından biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Uluslararası öğrenci değişim programları ve çok dilli eğitim de kütüphane hizmetlerini ve kaynaklarını da değişime uğratmıştır. Bu değişimlere örnek olarak; kütüphane personelinin birden fazla yabancı dil bilgisinin olması gerekliliği; çok dilli kaynakların çeşitliliğinin sağlanması, kütüphane üyelerine etkili bir hizmet sunulabilmesi için ulusal ve uluslararası kütüphanelerle işbirliği yapılması; üniversite yönetimi, fakülte, bölüm ve diğer birimlerle stratejik ortaklıklar kurulması sayılabilir.

¹ Söz konusu yorum “Yükseliş ve Gerileme Dönemi-Tarihsel Gerçeklik” odağında makalenin yazarı tarafından oluşturulmuştur.

Kütüphanenin ve Kütüphane Çalışanlarının Yeni Öğrenci Profiline Etkisi

Z kuşağı dediğimiz yeni öğrenci profiline uygun kütüphane hizmetlerinin geliştirilmesi ve uygulanması kaçınılmazdır. Kütüphaneler, “sessiz alan” tanımlanmasından kurtularak; yeni fikirlere esin kaynağı olan, yeni öğrenme modellerini destekleyen laboratuvar, tartışma, sunum ve sanal gerçeklik alanlarına dönüşmektedirler. Yeni nesil olarak tasarlanan kütüphaneler, kullanıcılarına fizyolojik, psikolojik ve sosyolojik olarak olumlu yönde tesir etmektedir. Kütüphane çalışanları da klasik kütüphaneci kimliğinden sıyrılarak; kaynaklarını koruyan ve saklayan değil, kullanıcılarına kaynaklarına ulaşma konusunda eskisinden çok daha fazla yardımcı olan ve açık bilgiye erişim sağlayan; bilginin ve verinin profesyonelleri nitelikleriyle bu değişime geçiş yapmaktadırlar.

Kütüphanenin Çevresindeki Yerleşik Nüfusa Etkisi

Eski kütüphane yapılarında, oldukça fazla kullanılmayan alanlar bulunmaktadır. Kullanıcısı ve materyalleri çok fazla hesap edilmeden inşa edilen kütüphanelerde zamanla fiziksel alan sorunları ortaya çıkmaktadır. Bu nedenle, kendi kullanıcılarına yeterli alan sağlayamayan kütüphaneler, dış kullanıcılara maalesef hizmet verememektedir. Yeni nesil kütüphane yapılarında ise bu yerler dinamik ve etkileşimi yüksek alanlara dönüşmüştür. Sayısal ve basılı materyali güçlü, yeterli sayıda ve yetkin personeli bulunan, fiziksel olarak daha ferah ve kullanıcı dostu olan yeni nesil kütüphanelerin hizmet verme politikaları da buna bağlı olarak günümüzde değişmektedir. Örneğin, bir üniversite kütüphanesi, bulunduğu coğrafi alandaki çevre halkına da belirli koşullar altında bir çeşit halk kütüphanesi gibi hizmet vermeyi tercih edebilmektedir. O bölge halkının sosyal ve kültürel gelişmesine katkıda bulunmaktadır. Yine koşullara bağlı olarak, yeni nesil kütüphaneler, yeni nesil hizmet verme çeşitliliğiyle buldukları çevrede geleneksel kütüphane kavramından ayrılmaktadırlar. Ortak buluşma mekânlarına, yeni fikir üretme ve etkileşimli grup çalışma alanlarına, sosyalleşme ve paylaşım alanlarına, hatta insanların kendilerini güvende ve mutlu hissettikleri fiziksel mekânlara dönüşerek; çevresindeki insanların sosyo-kültürel yaşamlarının kalitesini artırmaktadırlar. Yukarıdaki etkenlere bağlı olarak, bu tür kütüphanelerin çevresindeki sosyal donatı ve ikamet alanlarını da değişime uğratması kaçınılmazdır. Daha düzenli yaşam alanları inşa edilmesinde, o bölgeye ulaşım imkânlarının sağlanması ve kolaylaştırılmasında, istihdam artışında ve insanların o bölgede oturma tercihlerinde de kütüphaneler etkili olabilmektedir.

Sonuç

Kütüphanelerin kültürel, sanatsal ve bilimsel hayata olan katkısı oldukça yüksektir. Bu katkı artarak devam etmekte, ülkelerin siyasi durumlarının içte ve dışta güçlü olduğu dönemlerde kütüphaneler çok daha hızlı gelişebilmektedir. Aksi durumlarda ise, kütüphaneler maalesef katkı sağlamada zayıf kalmıştır. Gelişmeye paralel olarak, günümüzde yeni nesil kütüphaneler özellikle vakıf üniversitelerinin tercih edilmesinde önemli bir yere sahiptir. Üniversite yönetimleri de yeni nesil kütüphanelerin inşasında eski yönetim alışkanlıklarını bırakabilmekte, kütüphanecilerle işbirliğine giderek yeni nesil kütüphanelerin oluşturulmasında pay sahibi olmaktadır. Yeni nesil kütüphanelerin gelişimiyle birlikte kütüphaneler sessiz mekânlardan, etkileşimin en yüksek noktaya çıktığı konforlu, ferah ve mutlu fiziksel alanlara dönüşmektedir.

Üst yönetimin kütüphaneye bakış açısının pozitif yönde olmasından dolayı, kütüphane yönetim ve hizmet anlayışında da yenilikler gözlemlenmektedir.

Eskiye göre, mesleki donanımı yüksek olan daha fazla sayıda bölüm mezunu meslektaşlarımız bu kütüphanelerde istihdam edilmeye başlamıştır. Yeni nesil kütüphanelerin diğer ulusal ve uluslararası kütüphanelerle koordinasyonu olabildiğince sağlanarak; eğitim ve öğretim modellerinin değişmesi sonucu yeni nesil kütüphanelerin hizmet verdiği öğrenci profili de değişmiştir. Buna bağlı olarak; kütüphane yönetimi, üniversitenin diğer hizmet birimleriyle çok daha fazla etkileşime girmektedir. Yeni nesil kütüphaneler en büyük etkiyi, buldukları coğrafi alan ve sosyal çevrede göstermiş ve hizmet politikalarını değiştirerek; çevre halkına da belirli koşullar altında hizmet vermeye başlamıştır. Yeni nesil kütüphaneler, buldukları bölge halkının sosyal ve kültürel yaşam kalitelerinin artmasında, çok daha düzenli sosyal donatıların inşasında, istihdam sağlama ve ulaşım imkânlarının çoğaltılmasında etkilidir. Yaşamı daha iyi anlayabilen, sorgulayan, geleceğe güvenle bakan ve mutlu bireylerin yetişmesinde yeni nesil kütüphaneler artık vazgeçilmezdir.